

Václav Junek

ČESKÉ ZRADY

Rudolf II.
Valdštejn
T.G. Masaryk
Sv. Václav
Václav IV.
K.H. Borovský

*České
zrady*

Tato kniha je věnována především všem známým, ale s nimi také provždy zapomenutým obětem „českých zrad“.

A že jich za poslední skoro dva tisíce let bylo!

Václav Junek

© Václav Junek

© Nakladatelství Petrklíč

ISBN 978-80-7229-223-3

Václav Junek

ČESKÉ ZRADY

Vesměs nedobré kapitoly
a temné portréty z českých dějin
(Od šerého dávnověku
až po První světovou válku)

OBSAH

Úvodem	6
ZRADY ČESKÉHO DÁVNOVĚKU	7
Zkazka o příliš agilním Durynkovi Přemyslovské Čechy po Lucké válce	9
Poslední den v životě Prkoše Bílinského Epizoda z války mezi Břetislavem a Jindřichem III. roku 940	14
Příběh obojetného poustevníka Odvrácená tvář svatého Vintíře	20
<i>Poznámka pod čarou</i>	24
Poučný příběh dvou naprosto různých bratrů Vražda knížete Václava ve Staré Boleslavi roku 929 nebo 935	29
Zrada Lorka Vršovce (a konec jeho a jeho lidí) Úkladná vražda ve Zbečně v roce 1100	36
Slavníkovská, pšovská, kouřimská a vršovská otázka Zpráva o konečném řešení	40
O Milotovi z Dědic, o Záviši z Falkenštejna a ostatních českých pánech	50
Píseň o Záviši a o jeho celoživotním zrazování Čechy po Přemyslově smrti	59
Záhada, vyřešená dopředu psí smečkou Konec Přemyslovců po meči	66
<i>Malá poznámka pod čarou</i>	68
ZRADY ČESKÉHO VRCHOLNÉHO STŘEDOVĚKU	71
Nehodný syn velkého otce Co všechno z toho nakonec pošlo	73

Jan Čapek ze Sán a jeho úloha u Lipan (30. května 1434)	
„Hrdina“ od Baltu	82
Jan Roháč z Dubé a jeho odboj	
Poslední z posledních	91
Malá poznámka pod čarou	97
ZRADY S RENESANČNÍ GRACIÍ	99
První české stavovské povstání roku 1547	
Zrada stavů, kteří překombinovali svou věc	101
Vzestup a pád Jiřího Popela z Lobkovic	
Případ proradného nejvyššího hofmistra	105
Rudolf II. a jeho poslední doba (1610–1612)	
„Pasovský případ“ císaře, jehož čas uplynul	112
Druhé povstání českých stavů (1618–1620)	
Stavové špatně kalkulují znovu	120
Albrecht z Valdštejna a jeho osudový rok 1634	
Proč a jak generalissimus a vévoda nakonec nebyl králem?	129
Jiří Ottovalský vydává Prahu Švédům roku 1648	
Katastrofální zrada uraženého plukovníka	135
ZRADY OBROZENÉHO NÁRODA	141
Život Zdeňky Havlíčkové (1848–1872)	
Zrada „Dcery národa“	143
Sláva a pád Karla Sabiny (1811–1877)	
Smutný příběh skvělého libretisty	148
Rudolf Mrva, „Omladináři“ a Čechy na konci 19. století	
Rigoletto z Toskány	153
TGM, „Rukopisy“ a „Hilsnerova aféra“ r. 1899 a dále	
Zrádce národa s profesorsky zdviženým ukazovákem	160
Finis Austriae 1918	
Velezrádcové v buřinkách a s trikolórou na vojenské čapce	165

ÚVOD

Obrazový slovník z roku 1940 kvalifikuje pojem ZRADA (volně přeloženo) jednak jako *velmi těžkou zradu věrnosti*, jednak jako „*zlištné, bezčestné sdělení tajemství*“. Novější český Filozofický slovník, „Encyklopedický“, ale kupodivu i Právnický slovník o tomto heslu cudně mlčí. Dále jsem nehledal. Víím však, že kdyby o něm i tyto prameny hovořily, jistě by mluvily podobně. V každém případě, zrada je ve svém principu cosi nečestného, nedobrého a zlého.

V této publikaci nemáme v úmyslu označit zradu jako specificky národní, český fenomén. Právě proto, že *zrada* je ve skutečnosti vysoce nadnárodní, všeobecný princip chování, jenž bohužel prostupuje veškerými dějinami celého lidstva od jejich prvního úsvitu až po naše nejsoučasnější. *Zrada* však našťástí není předním hybatelem světových dějin, přesto znají své Hérostraty, Ravaillacy, Richardy III., maršály Neye, Charloty Cordayové, Alfrédy Dreyfuse, Jagy, Hamletovy strýce, maršály Pétainy i Maty Hari a s nimi stejně tak celé legie jim podobných.

My se však obracíme na českého čtenáře, a proto vám chceme předestřít a blíže představit alespoň vybraný počet zrádců. To, že to vesměs nebyla kvítka, ale zavržení hodná individua, je z jejich skutků nad slunce jasné. Čechové vždy měli své hrdiny, stejně tak měli své zrádce. A i těch druhých bylo dost!

Rovněž v knize nejsou a ani nemohly být uvedeny všechny osoby a události, které by bylo možné kvalifikovat jako zrádce. Už proto ne, že zrada může být svým způsobem i relativní. Protože na ni a na její výsledek může být pohlíženo z mnoha úhlů pohledu v různých etapách společenského vývoje.

Milí čtenáři, máte-li chuť a trpělivost, přečtěte si tuto knihu. Snad obohatí váš zájem o naše dějiny i ty horší stránky.

Václav Junek

**ZRADY
ČESKÉHO
DÁVNOVĚKU**

ZKAZKA O PŘÍLIŠ AGILNÍM DURYNKOVI

PŘEMYSLOVSKÉ ČECHY PO LUCKÉ VÁLCE

Mrzlo až praštělo. Čistě bílý sníh jiskřil kolem dokola a už od pohledu krutě zábl. Ale byl už jasný den a zimní sluníčko přece jen svítilo tak, že to ještě docela šlo snést.

Řídkým, vysoko prosněženým lesem se po svahu volně padajícím od předních palisád hradu Dragúše dolů k Oharce drali dva. Mohutný, ale už starší muž a kluk. Klouček ještě. Tak na nejvyšší pětiletý.

Muž se splasklým koženým vakem přehozeným přes rameno a s důkladnou sekerou k tomu, šlapal hlubokým sněhem těžce. A nejistě. Potácivě. A bez nadšení. Chlapec však naopak s veselým výskáním lítal kolem něj jako mladé hříbě, zapadal do závějí někdy až po pás a už kolikrát upadl. Ale očividně mu to nevadilo.

Konečně oba sešli až docela k vodě. Tedy k pevně zamrzlé řece.

Až tady se muž zastavil. A opatrně se rozhlédl. Už na dálku v tom bylo dobře znát jakési napětí. Anebo to byla spíš podezřívavá obezřetnost?

Toporně pak sestoupil na led, a klouzaje po něm nejistě, zamířil dál.

Teprve když to vypadalo, že konečně našel své místo, zůstal znovu stát a odhodil pytel stranou. Opět se rozhlédl, jako by očima hledal kluka, který už mezitím samozřejmě nadšeně rejdlil po tom tolik nádherném kluzišti.

Něco na něj bučivě zavolal a mávl k němu.

Klouček se zvědavě blížil, ale muž nečekal. Temnými údery své sekery počal pracně vysekávat díru k hladině, až zmrzlé střípky

Durynk s chlapcem u ledu. (Podle V. Černého ze „Starých pověstí“)

široko odletovaly. Činil se, ale nešlo mu to. Opravdu už nebyl zrovna mladý, zadýchal se. Led byl příliš silný, trvalo to dlouho.

Nakonec se dílo přece jenom podařilo a muž si úlevně narovnal záda. Ale sekeru neodložil. Ani na okamžik ne!

Kluk se přiblížil až docela blízko k temnému oku vody, teď patrnému hluboko pod ním.

Muž povzdechl, něco chlapci řekl a rukou mu pokynul k díře.

Chlapec se nahlas zvonivě zasmál, spustil se šikovně na všechny čtyři na led, opřel se rukama o studený, ostrý okraj a zvědavě koukal dolů. Snad tam opravdu poplavou rybky!

Ale neklečel tak dlouho, protože hned nato jej muž naučeným širokým obloukem zručně sekl svou sekerou do týla. Ta jistá, bezpečně vedená rána nebyla ani moc slyšet.

Chlapec nestačil být i jen hlesnout, a přitlačen tím nenadálým tesem, sesunul se jako panenka z hadříků. Krev vystříkla a rychle barvila vodu i led. Pod ním i kolem dokola.

Muž, tak jak začal, teď už bez nejmenšího pohnutí dokončil své děsivé dílo. Nejprve odsekal chlapcovu hlavu od tělíčka a tak jak byla, ještě krvavou ji vecpal do připraveného vaku.

Neuběhla ani hodina s poledne a chlapcovo tělo dávno zmizelo. Snad někde v lese, ale nejspíš pod ledem. Muž sám, koňmo a obtěžkán koženým pytlem ovázaným hrubým lýkovým provazem, ruče vyrazil studenou zimní krajinou dál a dál od v oharské pustině zapadlého Dragúše směrem k Pražskému hradu.

Tak nějak tedy Mistr Jirásek popisuje vraždu, kterou zrádný Durynk, podle něj původem „Srbín“, tedy možná příslušník některého z lužických slovanských kmenů, vykonal na Zbislavovi svěřeném do jeho opatrování. Sirotku po předešlém panujícím luckém vojvodovi. Ostatně teprve před nedávnem poraženém a padlém v mýtické bitvě na Turském poli.

Podle národního klasika Durynk vychovatelský úkol uložený mu vítězným českým knížetem Neklanem sice pochopil, nicméně zřejmě značně po svém. Odloučen ve svém hradu hlubokým sněhem od ostatní civilizace, měl tento zřejmý primitiv bohužel dostatek volného času na přemýšlení.

Za dlouhých, jistě ničivě nudných zimních večerů si tedy patrně vykonstruoval osobní schizoidní blud, který jej pak už neopouštěl. A rostl v něm. Jako těžká, zhoubná nemoc. Durynk si totiž usmyslel, že zbaví-li Neklana potenciální hrozby případ-

ně dospělého a na všelijaké velezrádné myšlenky v budoucnu celkem jistě přicházejícího luckého vojvodského následníka, zaslouží se o knížete, o vlast a konec konců i sám o sebe.

Durynk, dokonav způsobem popsaným ve „Starých pověstech českých“ svůj atentát, pečlivě zabalil nezbytný *corpus delicti* a s chlapečkovou zručně odřatou hlavou skutečně vyrazil ku Praze. Jistě naplněn přemnoha blahými nadějemi pro své nejbližší příští.

Jenže Durynk se spletl. Strašně se spletl! Především ve svém knížeti.

Když totiž konečně slavně dorazil na Hrad, probíhalo tam zrovna jako s uděláním jakési širší poradní shromáždění. Možná dokonce další slavné setkání veteránů, hodnotících předchozí Luckou válku. Viděla jej tedy celá knížecí družina, takže teď Durynkův čin už jednoduše nešlo jakkoli ututlat.

Podle Mistra Jiráska Durynk, rozraziv se Zbislavovou hlavíčkou v podpaží dveře do trůnní síně, údajně zahlaholil:

„Hle, mstitel krve otcovy, který by vás jednou hubil, leží poražen bez vaší krve! Ten, věřte, kdyby došel mužného věku, mnohý z vás a z vašich měl by krvavou hlavu.“

Oproti všemu Durynkovu předchozímu očekávání však toto jistě efektní *entrée* valného úspěchu zjevně nemělo. Protože právě jím si totiž vrah podepsal vlastní ortel.

Durynk byl ze zjevného neúspěchu své mise jistě viditelně vyveden z míry. Nemohl uvěřit, že by snad udělal něco špatně, ale bylo tomu tak!

I když nakrásně vezmeme za bernou minci story o jistém Čestmírovi (také v dotyčné národní knize uvedené), jenž ve chvíli Neklanovy osobní slabosti hrdinně nahradil svého knížete v čele vojsk, naprosto nemůžeme chápat tohoto Neklana jako slabocha, či snad dokonce hlupáka. Českému vrchnímu veliteli, který – ať to s ním osobně „za války“ ve skutečnosti bylo jak bylo – teprve docela nedávno vítězně dokončil své lucké polní tažení, pokročiv tak především o další a dokonce velevýznamný krok v postupném scelování raného českého státu

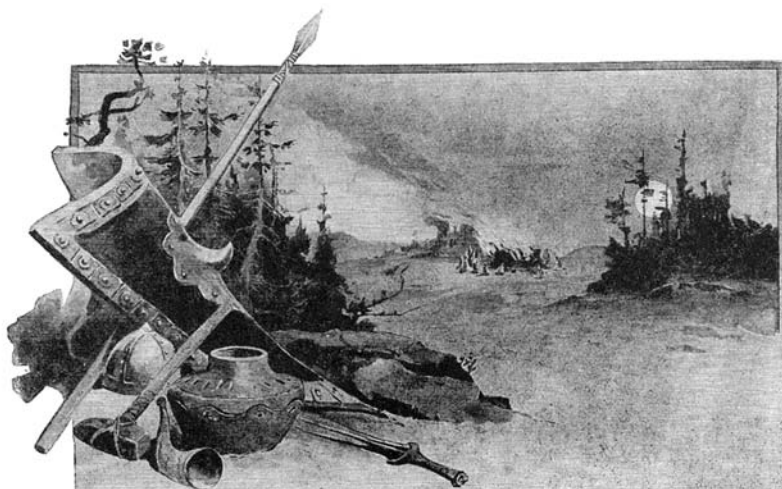
pod jediným přemyslovským žezlem, respektive mečem, konečně nic podobného ani přičítat nemůžeme.

Dost možná, že kníže Neklan, poučen dobře svým okolím a dobou, v které mu bylo vládnout, sám už před tím sebezáchovně uvažoval o případném odstranění potenciálního protivníka. Jeden nikdy neví! Ale Durynkova evidentní zbrklost jej náhle postavila před problém, který mohl vyřešit jen jediným možným způsobem. Přinejmenším proto, aby nebyl vlastními lidmi, svými kolegy na okolních nejvyšších stolcích, a třeba také ostatní kulturní Evropou vůbec nazván účelovým vrahem. Nyní prostě musel po právu veřejně nazvat Durynka nectným zrádcem malého, jemu svěřeného prince a k tomu zrádcem jeho samého, respektive knížecí politiky.

Mistr Jirásek pak popisuje Durynkovo následující knížetem Neklanem vynucené *suicidium* oběšením na jakési olši věru značně plasticky.

To, že je jeho příběh značně podobný sebevraždě biblického zrádce Jidáše, jistě není náhoda.

A přitom to byla jen zákonitá daň za zbrklost a umanutost, které vzaly svůj počátek v trudné zimní samotě pohraničních lesů a hor...

EPIZODA Z VÁLKY MEZI BŘETISLAVEM A JINDŘICHEM III. ROKU 940

POSLEDNÍ DEN V ŽIVOTĚ PRKOŠE BÍLINSKÉHO

Ví jen milý Pánbůh, co to jen bylo, co jej probudilo. Naráz. Okamžitě.

Prkoš neotevřel oči – on je přímo rozrazil. A teď zíral. Do zimy, tmy a do pusta své cely. A hlavně do čiré hrůzy svého nejbližšího osudu.

Byla sice vlastně ještě noc, ale malinkým hustě zamřížovaným okénkem, zejícím vysoko pod kamenným stropem, už přece jen začínalo bledě šírat.

Další závan palčivého strachu před tím vším děsivým, co se nevyhnutelně blíží, teď proběhl jeho tělem.

Včera uslyšel svůj rozsudek. Mučili ho však už předtím. Po slyšení jej svázali, navrch ještě nějakou dostal a potom ho tak, jak byl, krvavého, rozbitého a poloslepého, hodili sem. Do této díry.

Koukal se dosud zdravým okem nahoru k okénku. Své rány, každou z nich, palčivě cítil. A dobře přitom věděl, že je s každým paprskem nového dne blíž a blíž k vykonání konečného ortelu. Takového, jakých bývalo málo.

Venku za těžkými, obitými dveřmi jeho vězení kdosi těžce přešel. Ne, jeho knap to být nemohl. Ty všechny už včera vyměnili. Jestli mnohé z nich spíš nepobili. Také za trest. A pro výstrahu. Na něj tohle ovšem teprve čeká. Takže to musí být knížecí stráž. No bodejť by ne, na ty je teď spolehnutí!

Prkoš, teď už asi dvacet hodin jen bývalý správce bílinského knížecího hradu, nepotřeboval už vůbec nic dalšího, aby dobře věděl, že je opravdu na konci. Tedy, skoro na konci. Ještě přece zbývá vykonat ... brrr, to je děs. Už jen na to pomyslet!

A tak to celé bylo báječně vymyšleno...

K válce se schylovalo už dlouho. Krajem šly dávno předtím zvěsti o Břetislavově vzdoru, zpupnosti a o jeho protivení se Jindřichovi. Konečně i na jeho, Prkošovo, bílinské opevněné hnízdo došly z vnitrozemí hojné zásoby, nová zbroj i posily. Nejen chátru zdola z podhradí, ale dokonce i valnou část jeho hotovosti hned poté vyhnali k budování nových záseků, polního opevnění a zátarasů z nahonem pokácených stromů nahore v horách. Soudný člověk však přes to všechno naprosto nemohl pochybovat o síle říše. A o síle Jindřicha III., to už vůbec ne. Konečně, Prkoš zdaleka nebyl sám, kdo by si na Břetislava ještě na jaře nevsadil ani zlámanou grešli. Že se knížeti říkalo „český Achilles“, to přece byly jen takové obyčejné řečičky...

Pak už to ale doopravdy začalo.

Břetislavovy voje se jako na potvoru měly sejít právě na Bílině. Také že se sešly, ale nějaká zvláštní hrůza z nich nešla, to tedy ne.

Jenomže potom to šlo s válkou o dost jinak, než by byl Prkoš dopředu kdy řekl. A k tomu rychle. Kníže Jindřichovi totiž nařezal na poledne odsud, u Domažlic. Už v srpnu. Natolik důkladně, že na nějaké další tažení do Čech císař najednou nemohl ani pomyslet.

Právě proto se to s Prkošem celé asi stalo.

Do nejdelší smrti ... ale sakra, to přece bude už tak zoufale brzo ... nezapomene na to, jak k němu na Bílinu tenkrát v noci poprvé přivedli toho saského posla. Nejdřív si myslel, že chytli jen tak nějakého jízdního zvěda. Málem ho už nechal oběsit, ale neudělal to. Bohužel! Dneska je ovšem už pozdě litovat. Ten člověk totiž opravdu byl císařův emisar, jak říkal. Prokázal se tak, že tomu bylo nutno uvěřit. Už toho napříště tolik osudového večera.

Co všechno mu jménem svého pána jen tak pusou nasliboval, není důležité ani dnes, ani to vlastně nebylo důležité tenkrát. Známe to, sliby chyby. Mnohem pádnější argumenty ten muž však vydoloval ze svého nahonem rozpáraného sedla. Tolik zlata najednou Prkoš předtím v celém svém životě snad neviděl!

A co za to? Maličkost. Zdržet se, až toho bude zapotřebí. A přehlédnout, či třeba jen pozapomenout knížecí rozkaz. Kdo by odolal? Za tu cenu?

Ano, za tu cenu. Teď ji bude skutečně platit. Ne ve zlatě. Vlastním krkem. A podle litery včerejšího rozsudku nejen jím. Protože ještě předtím ...než ... Bože můj, to je děs!

Prkoš se neovládl a zavyl jako zvíře. Jako potlučený, raněný a možná, že už už chcípající pes. Neznámý hlídač za dubovými dveřmi se tomu ale jen uchechtl. Docela nahlas. A přitom zle, tuze zle!

Ale ne, ještě je brzo. Ještě není jeho čas.

Svoje zlato tehdy už měl. Bylo ho přitom daleko víc než těch ubohých třicet stříbrných, co o nich káže bílinský farář. A k tomu pokladu tady byla i celkem pravděpodobná naděje, že také souvislé vzkázané císařovy sliby nebudou ani plané, ani liché. Tedy když se věci podaří, jak mají. A když on splní, co slíbil. Když vykoná, co si od něj dopředu tak draze koupili.

Docela nejdřív se nedělo nic zvláštního. Jako by byl kolem stále mír. Velká válka se Sasy totiž hřměla docela jinde. Přesto Prkoš na Bílině kázal držet hotovost a současně s tím i obsadit horské záseky. Ovšemže ne všechny. Ale ty, které ne, to právě věděl pořádně jenom on. A také o tom ostatně pilně vzkázal za hory.

Že by Jindřich Břetislava jen tak rychle smetl, jak se původně čekalo a jak čekal především Prkoš sám, to se nestalo. Zdálo se, že se oba páni na své bojování připravili dobře.

Nejprve se obě polní vojska jen tak oťukávala. Už i na bílinský hrad se však tenkrát doneslo, že Sasíci níž přešli hory. Samotného Prkoše překvapilo, jakou že z toho má vlastně radost. Ale potom přišly Brůdek a Domažlice, a tedy Břetislavovo první

jasné vítězství. A s tím i Jindřichova porážka. Co jen skvělých jízdnic těžkooděnců a jasných květů říšské šlechty to tam odneslo? Přesto se Prkoš začínal poprvé bát, že jeho úpis bude už brzy k proplacení. V čemž se naprosto nemýlil, protože tahle zlá a pro něj rozhodující chvíle nakonec přece jen přišla.

Ještě totiž nebyl konec. Ještě to vypadalo, že se nakonec Jindřichovi přece jen zadaří. Druhá, neméně mohutná a stejně hrozivá část jeho vojska se totiž začala drát přes hraniční hory přímo nad Bílinou. Právě tak, jak bylo smluveno. A právě tak, podle zaplacené dohody, je Prkoš musel nechat projít zvlášť těmi záseky, které schválně nenechal bránit. Navíc proti nim neposlal své zbrojence pod průhlednou a lichou záminkou, že je musí šetřit pro novou bitvu.

K té už ale nedošlo. Když Sasové šťastně prošli především Prkošovými stezkami skrz hory a vylili se do údolí pod nimi, namísto aby se šikovali k bitvě, anebo aby rychle vyrazili dál do vnitřních Čech, spokojili se jen s vydrancováním usmolených vesnic, co byly zrovna po ruce, zapadlých osad, a s nani-

Stylová ilustrace sražení Sasů s Čechy

covatým vypálením několika zdejších městeček. Takže pro Břetislava a pro jeho vojsko nahonem přišedší sem, do bílinského kraje, už nebyla žádná velká potíž své první vítězství nyní šťastně zmnožit.

Břetislav sice možná opravdu nebyl přímo Achilles, ale také se rozhodně ani trochu nepodobal všem svým předchůdcům, kteří se Němců střežli, kdykoli na ně jen pomysleli. On totiž zase vyhrál! Zahnal krátce na to Sasy zpátky za mezní hory a bylo dokonáno.

Pro Prkoše určitě.

Nic z toho, co dopustil a čím se provinil, nemohl zapřít. Když zbrojné knížecí oddíly obsadily dosud podivuhodně nečinný hraniční zemský hrad, ani jeho velitele nemuseli poprvé nějak zvlášť dlouho mučit. Přiznal všechno. Zapírat totiž opravdu nešlo.

Kde jsou teď císařovy sliby? A kdeže je konec všemu jeho zlatu?

Prkoš znovu vykřikl. Ale jen tělesnou bolestí to nebylo.

Syté paprsky letního ranního slunce se teď již čile draly mřívím pod stropem žalářní kobky a na protější stěně vesele tančily po vlhkých kamenech. Bylo to hezké. Prkoš však dobře věděl, že i tenhle div nyní vidí naposledy ve svém životě.

Z chodby sklepení se teď ozvaly kroky, dupot a málo srozumitelné výkřiky. Ten halas, šum a tartas se sem zřetelně blížily.

Prkoš rozuměl. Velmi dobře tomu rozuměl. Pokusil se sice z posledních sil vstát, ale nešlo to. Jeho předem zmrzačené tělo ho už neposlouchalo.

Takže zbylo jen to jeho oko do široka vytrěštěné obyčejným lidským strachem.

Věrná knížecí stráž vyvlekla prominentního vězně úzkými sklepními chodbami až na nádvoří druhdy jeho hradu. Ani ho nemuseli zvlášť vázat, tak byl tuhý. A nemohoucí.